

УДК 911.3

[https://doi.org/ 10.18524/2303-9914.2025.2\(47\).344762](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2025.2(47).344762)

В. А. Остра, аспірантка

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
кафедра економічної та соціальної географії і туризму,
пров. Шампанський, 2, м. Одеса, 65015, Україна
viktoriaostra@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0008-9809-5613>

ДИНАМІКА ПОТРЕБ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ГРОМАД

Проблематика задоволення потреб внутрішньо переміщених осіб в Україні демонструє поступовий перехід від етапу кризового реагування до сталої інтеграції. Цей процес відображає адаптацію ВПО до нових умов проживання та формування нових соціально-економічних стратегій на індивідуальному та громадському рівнях. У статті здійснено комплексний аналіз змін у структурі потреб ВПО в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій, охарактеризовані ключові виклики для громади, та окреслено можливості їх подолання. Обґрунтовано необхідність переходу від короткострокової державної політики підтримки до стратегічного управління інтеграції на регіональному рівні.

Ключові слова: внутрішньо переміщена особа, потреби, демографічна криза, міграційні процеси, інтеграція, громади, регіональна політика.

ВСТУП

Повномасштабна війна в Україні призвела до чисельних людських втрат, соціально-економічної кризи, а також деіндустріалізації східних та південних регіонів. За короткий проміжок часу в межах держави відбулось масове внутрішнє переміщення населення, яке суттєво вплинуло на розвиток територіальних громад. Залежно від географічної близькості до зони активних бойових дій, деякі території зіткнулись із демографічною кризою, тоді як для інших відбулось різке збільшення антропогенного навантаження. Ці процеси формують нові виклики для органів місцевого самоврядування, робота яких має бути направлена як на успішну інтеграцію мігрантів, так і на забезпечення належних умов для місцевих мешканців.

Тому на сьогодні актуально проводити детальне дослідження структури внутрішньо переміщених осіб (ВПО), їхніх потреб та проблем, що безпосередньо впливають як на процес інтеграції у громади реципієнти, так і на майбутню реінтеграцію в громади походження. Ефективна взаємодія та постійна комунікація між органами місцевого самоврядування та ВПО, сприяє зниженню соціально-економічного тиску, покращує процес адаптації та створенню сприятливих умов для сталого розвитку громад. При розробці стратегій і про-

грам необхідно враховувати особливості цієї групи населення, зокрема вікові, статеві, соціальні та економічні характеристики. Комплексний аналіз потреб дозволяє місцевим адміністраціям визначити ключові проблеми та розробити шляхи їх вирішення.

Проблематика впливу війни на внутрішнє переміщення осіб в Україні є однією з найактуальніших сфер для наукової спільноти. У своїй роботі К. Бучко, І. Л. Конон та Л. Домінелі (2024) розглянули особливості двох хвиль вимушеного внутрішнього переміщення українців за 2014 та 2022 роки. Результати дослідження продемонстрували, що у 2014 році державна система країни не була готова до масштабних міграційних потоків. Натомість у 2022 році, завдяки впровадженню державних цифрових сервісів, відбулось покращення в координації дій громадян та значно зменшився рівень дискримінації. З основних проблем автори зазначили недостатнє фінансування та надання належної допомоги уразливим групам населення.

Джейн Р. Завіска, Бета Мітченка та Теодора Гербера (2023) дослідили інтеграції ВПО у сільській місцевості України у 2018 році та впливу на цей процес громадських організацій. Методом інтерв'ю з представниками місцевих організацій та переселенцями, було виявлено основні проблеми: недостатня фінансова підтримка, пригнічений психологічний стан, відсутність постійного житла та обмежений доступ до медичних та соціальних послуг.

Особливої уваги заслуговує психологічний стан дітей та підлітків ВПО. Наукове дослідження Д. Різзі, Г. Чіуффо та М. Ландоні (2023) проведене шляхом психологічного тестування школярів, показало, що у більшості дітей виявлено високий рівень тривожності та симптоми посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Це демонструє, що для зниження психологічних наслідків війни потрібна системна підтримка дітей та кваліфікована підготовка педагогів, щоб створити необхідні умови для безпечного освітнього середовища.

Детально професійну підготовку майбутніх соціальних працівників дослідив О. Кінаш. Він вважає, що до оновленої освітньої програми обов'язково мають увійти модулі з психологічної підтримки, комунікації та кризового менеджменту, та надати можливість застосовувати теоретичні знання на практиці (Кінаш, 2024).

Аналіз гуманітарних наслідків війни для українських біженців та ВПО, проведений О. Лушак, М. Великодня, С. Болман, О. Стрибицькою та В. Березовським (2024), продемонстрував, що Україна переживає найбільшу міграційну кризу у своїй історії з часів Другої світової війни. Узагальнений опис масштабів та характеристики внутрішніх переміщень ВПО надав Ю. Сахарук. Науковець звертає увагу на нестачу необхідних ресурсів у приймаючих громадах та проблему соціальної адаптації нових мешканців (Сахарук, 2024).

Важливість підтримки територіальних громад для інтеграції цієї групи населення у своїх дослідженнях також підкреслюють І. Шапошникова та І. Пристай (2024). Проблематику внутрішньої міграції і її вплив на демографічну

кризу досліджують В. Смаль, О. Позняк (2016), Д. Стебляк, Є. Желізник (2024), В. Токар, З. Гбур (2023), І. Яремина, С. Головчанська-Пушкар, А. Дерезюк, І. Байдюк та Л. Клімас (2023).

Проблема інтеграції ВПО є багатовимірним процесом, що охоплює гуманітарні, психологічні та соціально-економічні аспекти. Її ефективне здійснення можливе за умови застосовування комплексного підходу, який передбачає поєднання державної політики, підтримку міжнародних партнерів та активну участь приймаючих громад.

Об'єктом дослідження є потреби внутрішньо переміщених осіб як соціально-економічні явище в умовах воєнного та після воєнного розвитку України, **предмет дослідження** – динаміка й структура потреб внутрішньо переміщених осіб впродовж 2022–2025 рр., їх взаємозв'язок і вплив на розвиток громад-реципієнтів. **Мета дослідження** – проаналізувати тенденції змін у потребах ВПО, та оцінити їх наслідки для стійкого розвитку громад.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проведене дослідження базується на комплексному аналізі даних, отриманих з офіційних джерел статистичних та аналітичних звітів: Міжнародної організації з міграції (МОМ), Міністерства соціальної політики України, Департаменту економічних і соціальних питань ООН. Застосовано комплексний підхід, який дозволяє системно оцінити динаміку потреб та механізми підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні.

На основі аналізу динаміки та порівняння статистичних показників визначено основні тенденції зміни чисельності та потреб ВПО у різних макрорегіонах України. Графічний аналіз дозволив візуалізувати чисельність та розподіл ВПО за макрорегіонами проживання та походження впродовж 2022–2025 рр. Окрім цього, було застосовано системний та формально-логічний аналіз програм підтримки ВПО, що дозволило виявити неузгодженість та невідповідність викликам сьогодення, які впливають на ефективність державної підтримки.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Відповідно даних Департаменту економічних і соціальних питань ООН загальна кількість внутрішньо переміщених осіб у 2024 році у світі склала понад 72 млн осіб. Основними факторами, що зумовили цей процес стали несприятливі умови життя та загострення збройних конфліктів. Станом на 2025 рік Україна переживає суттєву демографічну кризу, спричинену масовим міграційним рухом населення, зокрема в межах держави. Це явище вплинуло на появу нових викликів як для влади, так і для суспільства. Вперше різке збільшення ВПО в Україні відбулось у 2014 році, після анексії АР Крим, та початку бойових дій у Донецькій та Луганській областях, тоді офіційно з відповідним статусом було зареєстровано – 630 тис. осіб.

Незалежно від причин переміщення, ВПО є найбільш уразливою соціальною групою населення. Серед основних проблем з якими вони стикаються є ризик соціальної ізоляції, психологічне навантаження, недостатня фінансова підтримка, ускладнений доступ до отримання медичних та соціальних послуг.

Для формування ефективної державної та місцевої політики, яка буде сприяти процесу інтеграції нових мешканців, важливо досліджувати соціально-демографічні особливості цієї категорії населення. Визначення регіонів походження та поточного місця проживання, аналіз віку, статті, їх соціального та економічного стану, дозволить узагальнити портрет ВПО. Такий комплексний підхід сприяє виявленню ключових потреб різних груп переміщених осіб та дозволяє приймаючим громадам розробити ефективні програми соціально-економічної адаптації.

Якщо до початку повномасштабного вторгнення за походженням вимушені внутрішньо переміщені особи в Україні поділялись лише на дві групи: вихідці з Криму та Східного регіону, то у 2022 році географія районів походження ВПО поширилась на всю країну. Аналіз динаміки загальної чисельності переселенців за макрорегіонами їх походження впродовж 2022–2025 рр., демонструє наявність суттєвих змін, зумовлених загостренням воєнно-політичної кризи.

На початок квітня 2022 року загальна кількість переміщених осіб у межах країни становила приблизно 7 млн 138 тис. осіб. Найбільша частка ВПО походила з Східного та Північного макрорегіонів, а також значна частина з м. Києва. Основними за чисельністю походження ВПО були такі області: Харківська – (24%), Донецька – (21%), Херсонська – (12%), Запорізька – (11%), Луганська – (7%), та м. Київ – 530 тис., тоді як на інші регіони країни припадало 25% (рис. 1) (Офіційний сайт МОМ, 2025).

У 2023 році чисельність ВПО зменшилась до 3 млн 674 тис. осіб, таке скорочення зумовлене частковою стабілізацією соціально-економічного стану та деокупації окремих територій країни. Лідерами серед областей за кількістю походження ВПО, залишились: Донецька область – 867 тис. (24%), Харківська – 824 тис. (22%), Запорізька – 409 тис. (11%), Херсонська – 389 тис. (11%), Луганська – 281 тис. (8%), Миколаївська – 181 тис. (7%) та м. Київ – 160 тис. осіб (рис. 1).

Упродовж 2024 року динаміка внутрішнього переміщення громадян дещо стабілізувалась, чисельність ВПО становила приблизно 3 млн 555 тис. осіб. Регіональний розподіл свідчить про те що за походженням переважна частина складало населення з Донецької – 984 тис. (28%), Харківської – 689 тис. (19%), Херсонської – 422 тис. (12%), Запорізької – 384 тис. (11%), та Луганської області – 264 тис. (7%). Окремо лише з м. Києва було зареєстровано 143 тис. осіб, тоді як 668 тис. були вихідцями з інших областей країни (рис.1).

На середину 2025 року кількість ВПО зросла до 3 млн 665 тис. осіб, це збільшення пов'язане із загостренням воєнних дій біля північних кордонів

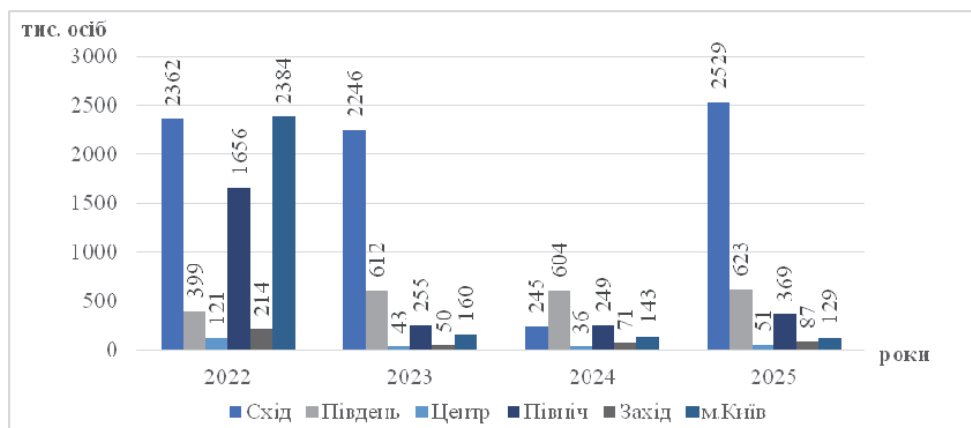


Рис. 1. Динаміка чисельності ВПО за макрорегіонами походження за 2022–2025 рр. (Побудовано автором за даними (Офіційний сайт МОМ, 2025)).

держави, коли вперше було зафіксовано приріст біженців із Сумської області. Серед основних областей походження біженців, визначено: Донецьку – 1 млн (28%), Харківську – 724 тис. (20%), Херсонську – 439 тис. (12%), Запорізьку – 400 тис. (11%), Луганську – 236 тис. (6%), Сумську область – 144 тис. (3%), та м. Київ – 129 тис., з інших областей було зареєстровано близько 224 тис. осіб (рис. 1).

Проведений аналіз демонструє, що основні регіони походження ВПО впродовж 2022–2025 рр., залишаються території які перебувають у зоні активних бойових дій, а саме Донецька, Харківська, Луганська, Запорізька, Херсонська область, або межують з ними, цей фактор на пряму впливає на формування відтоку населення з цих територій.

Аналіз динаміки розміщення ВПО у приймаючих макрорегіонах України, продемонстрував просторові відмінності, які відбулись в період з 2022–2025 рр. На початку 2022 року найбільше навантаження припало на Західний, Центральний та Північний макрорегіони. Водночас серед окремих областей лідерами за кількістю приймаючих ВПО стали: Київська – 642 тис. (9%), Львівська – 642 тис. (9%), Полтавська – 571 тис. (8%), Закарпатська – 499 тис. (7%), Житомирська область – 499 тис. (7%), а також м. Київ, де було зареєстровано 356 тис. осіб (рис. 2.) (Офіційний сайт МОМ, 2025).

У 2023 році географія просторових розміщень суттєво змінилась, найбільший потік біженців зосередився у Східному макрорегіоні, що знизило антропогенне навантаження та стабілізувало соціально-економічну ситуацію в центральних та західних областях. Найбільша кількість зареєстрованих ВПО зафіксовано у: Дніпропетровській – 498 тис. (14%), Харківській – 494 тис. (13%), м. Києві – 363 тис. (10%), Київській – 285 тис. (8%), Одеській області – 240 тис. (7%), решта областей охоплює 48% (рис. 2).

Просторовий розподіл ВПО у 2024 році характеризується відносною стабільністю. Основними серед областей за кількістю приймаючих біженців були: Дніпропетровська – 509 тис. (14%), Харківська – 440 тис. (12%), м. Київ – 374 тис. (11%), Київська – 304 тис. (9%), Одеська область – 224 тис. (6%), з інших областей 48% (рис. 2).

На початок 2025 року географія внутрішньо міграційних процесів зазнала деяких трансформацій. В лідерах залишились Дніпропетровська область – 520 тис. (14%), Харківська – 447 тис. (12%), м. Київ – 399 тис. (11%), Київська – 239 тис. (8%) та Запорізька – 233 тис. (6%), на решту областей припадає 49% (рис. 2).

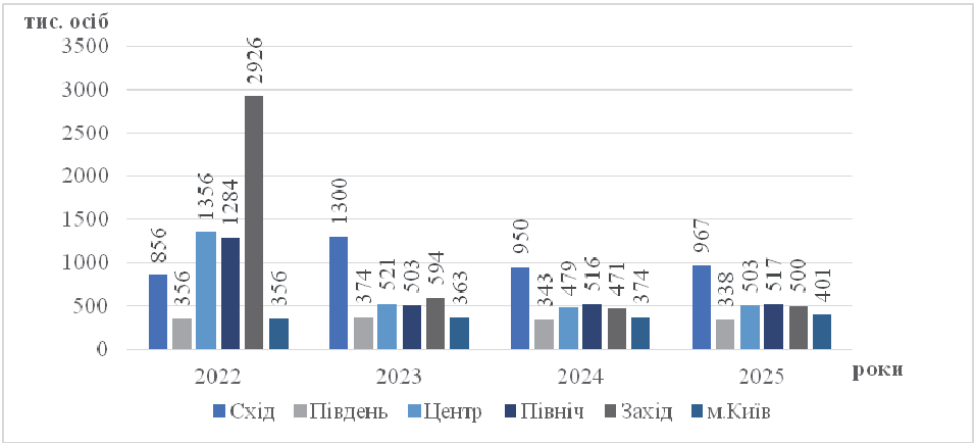


Рис. 2. Динаміка розподілу ВПО в макрорегіонах за 2022–2025 рр. (Побудовано автором за даними (Офіційний сайт МОМ, 2025)).

Загалом існують різні причини вимушеного внутрішнього переміщення населення. Вирішальним фактором, що спонукав до міграції в сучасній історії України, є перш за все війна. Загострення продовольчої кризи, військові репресії та відсутність безпеки змушує людей шукати захисту та кращих умов життя. Невизначене майбутнє у кризових регіонах проживання, змушує людей переїздити з метою продовження своєї соціально-економічної діяльності. Міграційні наміри виявляють переважно люди молодого віку, фахівців різних сфер та власники малого бізнесу.

Аналіз даних міграційного руху населення за 2024 рік, демонструє що, 70% від загальної кількості ВПО, перемістились в інші райони, а близько 28% здійснили переміщення в межах області. Найбільша кількість переселенців з Донецької області перемістилась до Дніпропетровської, майже 195 тис. осіб. Найвищий показник переміщення в межах області, характерний для прифронтових територій, а саме Харківської (85%) та Запорізької (83%) (Офіційний сайт МОМ, 2025).

На початку 2025 р., розподіл ВПО дещо стабілізувався, більшість осіб обирають залишитись в межах східних та центральних регіонів. Висока концентрація частки цієї групи населення в прифронтових регіонах країни, свідчить про те, що люди бажають залишитись поряд з регіонами походження. На цей вибір також впливає вік переміщених осіб, адже старше покоління (60+ років) частіше виявляє бажання залишитись поблизу своїх домівок або й зовсім повертатися.

Розглядаючи особливості демографічної структури ВПО впродовж 2022–2025 рр. можна зробити висновок, що суттєвих змін не відбулося. Переважну частку переселенців складають жінки, їх частка приблизно 59%, а чоловіків 41%. За віковою відмінністю, домінантну частину займають літні люди старше 60 років (46–57%), при цьому відсоток дітей віком від 6 до 17 років становить 35–49%, а немовлят лише 2–5% (Офіційний сайт МОМ, 2025).

Враховуючі загальну характеристику цієї групи осіб стає простіше зрозуміти мету їх переміщення та нагальні потреби. На рис. 3 представлена динаміка потреб ВПО, де у відсотках зазначено кількість респондентів зі статусом ВПО, які повідомили про нестачу товарів і послуг, які необхідні для забезпечення основних життєвих потреб. Потреби ВПО змінювались в різні періоди:

- 2022 рік – екстремальних потреб. Кризовий період, під час якого були організовані термінові гуманітарні заходи по всій країні. Нагальна потреба була у фінансовій підтримці (56%), забезпечення ліками та медичними послугами (27%), одягом та непродовольчими товарами (22%);
- 2023 рік – адаптація до нових громад та проблеми інтеграції. Потреби набули довгостроковий характер. Загострилась необхідність в отриманні фінансової підтримки (74%), генераторах та павербанках (54%), матеріалах для ремонтних робіт (20%), що свідчить про наміри тривалого перебування;
- 2024 рік – інституціоналізація. Відбувається структурована підтримка громадян, через впровадження програм підтримки та адаптації. Основні потреби включають генератори та павербанки (62%), ліки та медичні послуги (42%), можливість для заробітку (34%). Збільшилась потреба у житлі (23%), а також у психологічній допомозі (18%) та доступу до освіти (18%);
- 2025 рік – стала інтеграція. Для цього періоду часу характерним є розвиток громадських ініціатив щодо інтеграції біженців у приймаючі громади та підтримкою представників малого бізнесу серед ВПО. В порівнянні з іншими роками майже відсутня суттєва розбіжність в потребах, проте відбувається стрімка динаміка зростання потреб у ліках (44%), їжі (36%), можливостях для заробітку (37%) та житлі (29%) (рис.3) (Офіційний сайт МОМ, 2025).

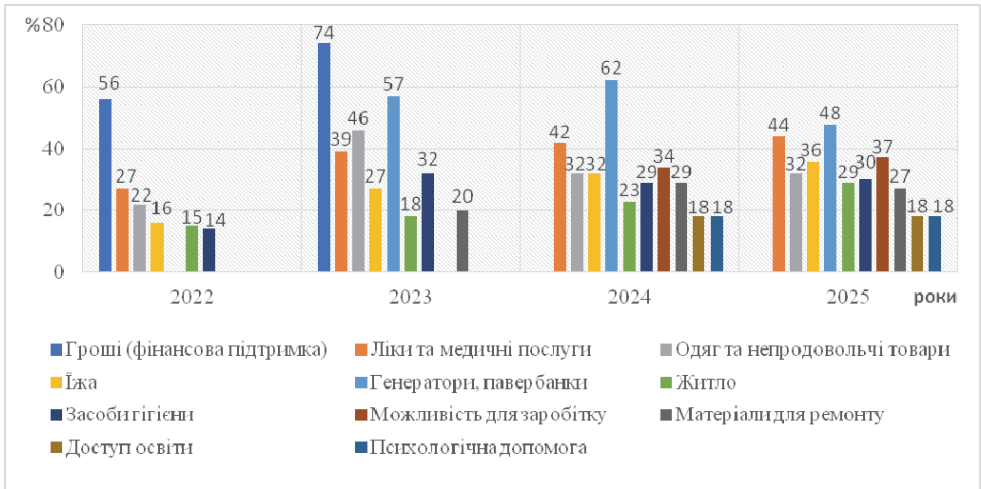


Рис. 3. Динаміка потреб ВПО за 2022–2025 рр.
(Побудовано автором за даними (Офіційний сайт МОМ, 2025)).

Відповідно статистичних звітів МОМ, спостерігаються й просторові відмінності у найнагальніших потребах ВПО. У Північному макрорегіоні найбільша потреба у медичних послугах (19%) та фінансовій підтримці (19%). Подібна ситуація у Центральному та Західному регіонах, де потреба у фінансовій підтримці сягає 28–31%. Для Східного регіону це також найгостріша потреба (23%), а на другому місці у ліках та медичних послугах (17%), тоді як у Південному регіоні ці показники є рівними – по 22%. (Офіційний сайт МОМ, 2025)

Високий попит у грошовій підтримці свідчить про вичерпання особистих фінансових ресурсів та ускладненій можливості самозабезпечення. Необхідно звернути увагу, що серед ВПО жінки вимушені заощаджувати кошти частіше (71%), ніж чоловіки (56%). Найбільш уразливою є саме літні люди від 60 років. Через відсутність трудової зайнятості, низький рівень пенсійних та соціальних виплат, вони найбільш критично оцінюють рівень свого добробуту.

Більшість ВПО проживають у великих містах (45%), чверть у містечках (27%) та сільській місцевості (20%). Таке нерівномірне розміщення створює додаткове антропогенне навантаження, загострює продовольчу кризу та збільшує конкуренцію на місцевих ринках праці. Для регіональних відмінностей у матеріальних потребах, характерним є те, що мешканці сільської місцевості більше потребують будівельних матеріалів (11%), тоді як у великих містах основною проблемою є потреба у житлі (15%).

Переважаюча кількість населення мають значні матеріальні труднощі та живуть на межі бідності. Понад 56% мають заощадження виключно на закриття нагальних потреб, і лише 3% спроможні задовольнити всі свої потреби. Цю проблему особливо загострює де саме проживають ці люди, адже чим ближ-

че до обласних центрів, тим вищий рівень життя, а з ним ростуть й витрати. У 2024 році, найбільша потреба у ліках та медичних послугах зафіксована в Одеській (47%), Дніпропетровській (45%), Харківській (41%) та Київській (40%) областях, це свідчить, що доступ до отримання цих послуг, для переселенців ускладнений. У цих областях також загострилась проблема з можливістю працевлаштування: Одеська – 39%, Харківська – 35%, Київська – 31%, Дніпропетровська – 27% (Офіційний сайт МОМ, 2025).

Попри відсутність належної підготовки до масштабного вимушеного внутрішнього переміщення населення у 2022 році, уряд України та органи місцевого самоврядування забезпечили безперервне функціонування ключових державних сфер. Було реалізовано низку програм, направлених на підтримку як ВПО, так і місцевого населення. Водночас основна увага цих програм була зосереджена на подоланні саме нагальних потреб. На сучасному етапі пріоритетним завданням є реалізація довгострокової стратегії, спрямованої на забезпечення ефективної інтеграції населення в умовах постійних соціально-економічних трансформацій, зумовлених воєнними діями.

Нерівномірний територіальний розподіл ВПО створює додаткові управлінські виклики для місцевих органів влади. Приймаючи громади повинні забезпечити прискорення процесу адаптації та інтеграції нових мешканців, при цьому не створюючи соціально-економічної напруги для місцевого населення. Зростання економічного та соціального тиску в регіонах країни сприяє поширенню ксенофобії та стигматизації. Ці явища особливо проявляються в процесі побутових та міжособистісних відносин, що свідчить про необхідність розширення заходів із формування культурної взаємоповаги та соціальної згуртованості українського суспільства.

Ефективна інтеграція ВПО можлива завдяки залученню цих людей до життя приймаючих громад. За результатами досліджень МОМ, лише 19% беруть активну участь у громадських процесах, тоді як понад 60% залишаються пасивними. Щоб збільшити рівень обізнаності та довіри до місцевої влади доцільно розробити ефективну комунікаційну стратегію, яка включатиме вдосконалення офіційних вебресурсів громад, створення сторінок офіційних представництв в популярних месенджерах, що дозволить підтримувати комунікацію в реальному часі.

Інформаційна політика має охоплювати різні вікові групи, та поєднувати як цифрові, так і традиційні засоби комунікації. Необхідно враховувати, що інформацію важливо розмішувати, саме в тих місцях якими активно користується цільова аудиторія, а саме: ЦНАПи, медичні та освітні заклади, поштові та комунальні організації, гуманітарні штаби тощо. Дієвим інструментом зворотного зв'язку є онлайн та офлайн зустрічі, під час яких можна використовувати метод опитування, фокус-групи, «дослідницькі прогулянки» тощо, що сприятимуть виявленню реальних потреб та покращенню взаємодії між населенням та владою.

Одним із найбільших викликів для ВПО залишається низький рівень економічної активності. Така ситуація зумовлена зі складнощами з працевлаштуванням, а саме труднощі у пошуку роботи із гідним рівнем оплати праці, або відсутності вакансій відповідних до їх кваліфікації. Для подолання цієї проблеми, органам місцевої влади доцільно реалізувати програми перекваліфікації та забезпечити підтримку представникам малого бізнесу. Ці заходи не лише вплинуть на покращення добробуту нових мешканців, ай покращать економічну стійкість приймаючих громад.

Для громад походження ВПО актуальним завданням є забезпечення необхідних умов для реінтеграції населення, після завершення активної фази воєнних дій. Слід враховувати, що переважна частина, особливо молодь працездатного віку, не планує повертатись до місць свого походження щонайменше у середньостроковій перспективі (найближчі 6 місяців). Тому важливо розробляти програми соціально-економічного відновлення цих територій, з врахуванням значних демографічних втрат.

В умовах сьогодення важливим напрямом роботи для органів місцевого самоврядування є розвиток міжмуніципального та міжнародного партнерства, яке сприятиме обміну досвіду у після кризовому відновленні громад, мобілізує ресурси та залучить нові інвестиції. Таке співробітництво дозволить забезпечити відновлення діяльності громад та сприятиме поверненню людського капіталу.

ВИСНОВКИ

Вимушене переміщення населення внаслідок збройної агресії створює нові виклики як для самих переміщених осіб, так і для держави в цілому. Проведений аналіз внутрішньої міграції ВПО в Україні упродовж 2022–2025 рр., дозволяє зробити висновок, що цей процес має системний і довгостроковий характер. Найбільша кількість ВПО походить з Донецької, Луганської, Херсонської, Запорізької та Харківської областей. Масштаби просторових переміщень зумовлені безпековим фактором, та рівнем соціально-економічного розвитку регіонів походження, при цьому переважна частина осіб обирає залишатися в межах своїх областей.

Найбільше антропогенне навантаження протягом зазначеного періоду припало на території Центрального, Західного та частково Північного макрорегіонів, тоді як у східних та південних областях відбувається стрімке скорочення населення, що поглиблює демографічну кризу. Такий просторо-демографічний дисбаланс формує нові виклики для регіональної політики, оскільки вимагає створенню нових підходів до розподілу ресурсів та планування програм адаптації громад-реципієнтів.

Демографічна структура ВПО залишається відносно стабільною: переважну частину складають жінки та люди старшого віку, що підвищує рівень вразливості цієї групи населення та визначає особливості й пріоритети їх по-

треб. Залежно від типу населеного пункту простежуються певні територіальні відмінності: фінансова підтримка є найактуальнішою для всіх груп населення, проте жителі сільської місцевості частіше відчують потребу у матеріалах для ремонтних робіт та забезпеченні твердим паливом, тоді як у великих містах є потреба у житлі та забезпеченні автономними джерелами енергії.

Проведений аналіз демонструє, що динаміка потреб ВПО в Україні у 2022–2025 рр. має чітку просторову та соціально-демографічну відмінність, зумовлену загостренням воєнних дій, безпековим фактором та різницею між соціально-економічним рівнем громад. Високий рівень матеріальної вразливості переважної більшості ВПО та їх нерівномірний територіальний розподіл створюють додаткове навантаження на місцеву економіку й загострюють соціальну напругу у громадах.

Майбутній розвиток державної та регіональної політики у сфері підтримки ВПО має бути спрямований на перехід від короткострокових гуманітарних заходів до довгострокової інтеграційної стратегії. Пріоритетними напрямками роботи є вдосконалення комунікаційної взаємодії між органами місцевої влади та населенням, розширення партнерських відносин на державному та міжнародному рівнях. Такий підхід сприятиме ефективній адаптації ВПО та забезпечить сталий розвиток територіальних громад України в умовах тривалих суспільних трансформацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Демографічна ситуація в Україні в умовах війни з Росією, оцінка міграції населення, основні проблеми, перспективи та мотивація народжуваності / І. В. Яремина, С. Є. Головчанська-Пушкар, А. В. Дерезюк, І. А. Байдюк, Л. А. Клімас. *Вісник Вінницького національного медичного університету*. 2023, Т. 27, вип. 3. С. 506–513.

Кінаш О. Соціальна адаптація вимушено переміщених осіб в умовах військового стану як наукова проблема. *Social Work and Education*. 2024. № 1. С. 136–144. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.24.1.11>

Офіційний сайт Департаменту економічних і соціальних питань ООН. URL: <https://www.un.org/en/desa> (дата перегляду: 8 серпня 2025).

Офіційний сайт Міжнародної організації з міграції в Україні (MOM). URL: <https://ukraine.iom.int/uk> (дата перегляду: 10 серпня 2024).

Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua> (дата звернення: 8 серпня 2024).

Сахарук Ю. Сучасні підходи до соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами в умовах воєнного стану. *Публічне управління та соціальна робота*. 2024. Т. 2. С. 72–79. <https://doi.org/10.32782/3041-1319/2024-2-12>

Смаль В., Позняк О. Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах. Київ. 2016. С. 91.

Стебляк Д. М., Желізняк Є. М. Сучасна міграційна ситуація в світі та міграційна політика в контексті демографічної кризи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2024, Вип. 52. С. 66–70.

Токар В. М., Гбур З. В. Аналіз показників міграції населення: внутрішня та зовнішня. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Право, публічне управління та адміністрування*. 2023. № 7. <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-7-02-11>

Шапошникова І. В., Пристай І. Р. Стратегії та виклики інтеграції внутрішньо переміщених осіб у територіальних громадах в умовах воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Право, публічне управління та адміністрування*. 2024. № 11. <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-11-02-04>

Buchko K., Connon I. L. C., Dominelli L. Country on the move: comparing the impacts of service provision during the waves of displacement before and after full-scale aggression against Ukraine. *Journal of Human Rights and Social Work*. 2024. Vol. 9. P. 474–484. <https://doi.org/10.1007/s41134-024-00337-9>

Prevalence of stress, anxiety, and symptoms of post-traumatic stress disorder among Ukrainians after the first year of Russian invasion: a nationwide cross-sectional study / O. Lushchak, M. Velykodna, S. Bolman, O. Strilbytska, V. Berezovskyi, K. Storey. *The Lancet Regional Health – Europe*. 2024. Vol. 36. Article 100773. <https://doi.org/10.1016/j.lanepe.2023.100773>

Psychological and environmental factors influencing resilience among Ukrainian refugees and internally displaced persons: a systematic review of coping strategies and risk and protective factors / D. Rizzi, G. Ciuffo, M. Landoni, M. Mangiagalli, C. Ionio C. *Frontiers in Psychology (systematic review)*. 2023. Vol. 14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1266125>

Zavisca J. R., Mitchneck B., Gerber T. P. Housing and integration of internally displaced persons: the case of Ukraine in 2018. *Frontiers in Human Dynamics, Sec. Dynamics of Migration and (Im)Mobility*. 2023. Vol. 5. <https://doi.org/10.3389/fhumd.2023.1086064>

REFERENCES

Yaremyna, I. V., Holovchanska-Pushkar, S. YE., Dereziuk, A. V., Baidiuk, I. A., & Klimas, L. A. (2023). Demografichna sytuatsiia v Ukraini v umovakh viiny z Rosiieiu, otsinka mihratsii naselennia, osnovni problemy, perspektivy ta motyvatsiia narodzhuvanosti [Demographic situation in Ukraine in the conditions of war with Russia, assessment of population migration, main problems, prospects and motivation of fertility]. *Bulletin of Vinnytsia National Medical University*, 27(3), 506–513. [in Ukrainian].

Kinash, O. (2024). Sotsialna adaptatsiia vymusheno peremishchenykh osib v umovakh viiskovoho stanu yak naukova problema [Social adaptation of forcibly displaced persons under martial law as a scientific problem]. *Social Work and Education*, (1), 136–144. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.24.1.11> [in Ukrainian].

Ofitsiinyi sait Departamentu ekonomichnykh i sotsialnykh pytan OON [Official website of the UN Department of Economic and Social Affairs]. Retrieved August 08, 2025, from <https://www.un.org/en/desa> [in Ukrainian].

Ofitsiinyi sait Mizhnarodnoi orhanizatsii z mihratsii v Ukraini (MOM) [Official website of the International Organization for Migration in Ukraine (IOM)]. Retrieved August 10, 2025, from <https://ukraine.iom.int/uk> [in Ukrainian].

Ofitsiinyi sait Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy [Official website of the Ministry of Social Policy of Ukraine]. Retrieved August 08, 2025, from <https://www.msp.gov.ua> [in Ukrainian].

Sakharuk, Yu. (2024). Suchasni pidkhody do sotsialnoi roboty z vnutrishno peremishchenymy osobamy v umovakh voiennoho stanu. *Publichne Upravlinnia ta Sotsialna Robota*, 2, 72–79. <https://doi.org/10.32782/3041-1319/2024-2-12>

Smal, V., & Pozniak, O. (2016). *Vnutrishno peremishcheni osoby: sotsialna ta ekonomichna intebratsiia v prymayuchykh hromadakh* [Internally displaced persons: social and economic integration in host communities] (p. 91). Kyiv. [in Ukrainian].

Stebalak, D. M., & Zheliznyk, Ye. M. (2024). Suchasna mihratsiina sytuatsiia v sviti ta mihratsiina polityka v konteksti demografichnoi kryzy [Modern migration situation in the world and migration policy in the context of the demographic crisis]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, (52), 66–70. [in Ukrainian].

Tokar, V. M., & Hbur, Z. V. (2023). Analiz pokaznykiv mihratsii naselennia: vnutrishnia ta zovnishnia [Analysis of indicators of population migration: internal and external]. *Problemy Suchasnykh Transformatsiy. Seriya: Pravo, Publichne Upravlinnia ta Administruvannia* [Problems of Modern Transformations. Series: Law, Public Administration and Management], (7). <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-7-02-11> [in Ukrainian].

Shaposhnykova, I. V., & Prystai, I. P. (2024). Stratehii ta vyklyky intebratsii vnutrishno peremishchenykh osib u terytorialnykh hromadakh v umovakh voiennoho stanu. *Problemy Suchasnykh Transformatsiy. Seriya: Pravo, Publichne Upravlinnia ta Administruvannia* [Problems of Modern Transformations. Series: Law, Public Administration and Management], (11). <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-11-02-04>

Buchko, K., Connon, I. L. C., & Dominelli L. (2024). Country on the move: comparing the impacts of service provision during the waves of displacement before and after full-scale aggression against Ukraine. *Journal of Human Rights and Social Work*, 9, 474–484. <https://doi.org/10.1007/s41134-024-00337-9>

Lushchak, O., Velykodna, M., Bolman, S., Strilbytska, O., Berezovskyi, V., & Storey, K. (2024). Prevalence of stress, anxiety, and symptoms of post-traumatic stress disorder among Ukrainians after the first year of Russian invasion: a nationwide cross-sectional study. *The Lancet Regional Health – Europe*, 36, 100773. <https://doi.org/10.1016/j.lanepe.2023.100773>

Rizzi, D., Ciuffo, G., Landoni, M., Mangiagalli, M., & Ionio, C. (2023). Psychological and environmental factors influencing resilience among Ukrainian refugees and internally displaced persons: a systematic review of coping strategies and risk and protective factors. *Frontiers in Psychology (systematic review)*, 14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1266125>

Zavisca, J. R., Mitchneck, B., & Gerber, T. P. (2023). Housing and integration of internally displaced persons: the case of Ukraine in 2018. *Frontiers in Human Dynamics, Sec. Dynamics of Migration and (Im)Mobility*, 5. <https://doi.org/10.3389/fhumd.2023.1086064>

Стаття надійшла 15.10.2025 р.

V. A. Ostra

Odesa I. I. Mechnikov National University
Department of Economic and Social Geography and Tourism,
2 Shampanskyi Ln, Odesa, 65015, Ukraine
viktoriaostra@gmail.com

DYNAMICS OF THE NEEDS OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS IN UKRAINE: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FOR COMMUNITIES

Abstract

Problem Statement and Purpose. The issue of meeting the needs of internally displaced persons in Ukraine demonstrates a gradual transition from crisis response to sustainable integration. This process reflects the adaptation of IDPs to new living conditions and the formation of new socio-economic strategies at the individual and community levels. The article provides a comprehensive analysis of changes in the structure of IDPs' needs in the context of current socio-economic transformations, describes key challenges for the community, and outlines opportunities for overcoming them. It substantiates the need to move from short-term state support policies to strategic management of integration at the regional level.

Data & Methods. The study is based on a comprehensive analysis of data obtained from official sources of statistical and analytical reports: the International Organization for Migration (IOM), the Ministry of Social Policy of Ukraine, and the United Nations Department of Economic and Social Affairs. A comprehensive approach was used to systematically assess the dynamics of the needs and support mechanisms for internally displaced persons in Ukraine. Based on the analysis of dynamics and comparison of statistical indicators, the main trends in the number and needs of IDPs in different macro-regions of Ukraine were identified. Graphical analysis allowed visualizing the number and distribution of IDPs by macro-regions of residence and origin during 2022–2025. In addition, a systematic and formal-logical analysis of IDP support programs was applied, which made it possible to identify inconsistencies and inconsistencies with current challenges that affect the effectiveness of state support.

Results. Forced displacement of the population as a result of armed aggression creates new challenges both for the displaced persons themselves and for the state as a whole. An analysis of internal migration of IDPs in Ukraine during 2022–2025 allows us to conclude that this process is systemic and long-term in nature. The largest number of IDPs come from the Donetsk, Luhansk, Kherson, Zaporizhzhia, and Kharkiv regions. The greatest anthropogenic load during the period in question fell on the territories of the Central, Western, and partly Northern macrore-

gions, while the eastern and southern regions are experiencing a rapid decline in population, which is exacerbating the demographic crisis. This spatial-demographic imbalance poses new challenges for regional policy, as it requires the creation of new approaches to resource allocation and the planning of adaptation programs for recipient communities. The demographic structure of IDPs remains relatively stable: the majority are women and older people, which increases the vulnerability of this population group and determines the specific characteristics and priorities of their needs. Depending on the type of settlement, certain territorial differences can be observed: financial support is most relevant for all population groups, but rural residents are more likely to need materials for repairs and solid fuel, while in large cities there is a need for housing and autonomous energy sources. The analysis shows that the dynamics of IDP needs in Ukraine in 2022–2025 have clear spatial and socio-demographic differences due to the intensification of hostilities, security factors, and differences between the socio-economic levels of communities. The high level of material vulnerability of the vast majority of IDPs and their uneven territorial distribution create an additional burden on the local economy and exacerbate social tensions in communities. Future development of state and regional policy in the field of IDP support should be aimed at transitioning from short-term humanitarian measures to a long-term integration strategy. Priority areas of work include improving communication between local authorities and the population and expanding partnerships at the national and international levels. This approach will facilitate the effective adaptation of IDPs and ensure the sustainable development of Ukraine's local communities in the context of ongoing social transformations.

Keywords: internally displaced persons, needs, demographic crisis, migration processes, integration, communities, regional policy.